

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра етнології і археології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Матеріальна культура українців Карпат

Освітня програма 032 Історія та археологія

Спеціальність 032 Історія та археологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “29” серпня 2019 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Матеріальна культура українців Карпат
Викладач (-і)	Боян-Гладка Світлана Петрівна
Контактний телефон викладача	+38097 921 07 19
E-mail викладача	svitlanka12@gmail.com
Формат дисципліни	Лекційні, семінарські, індивідуальні завдання. Самостійна робота у широкому вимірі персональних практик студента
Обсяг дисципліни	6 кредити ЄКТС (180 годин)
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	передбачається 1 год.
2. Анотація до курсу	
<p>Навчальна дисципліна “Матеріальна культура українців Карпат” передбачає формування теоретичних знань і практичних навиків з дослідження матеріальної культури українців Карпат в руслі сучасних теоретичних підходів історичної науки; ґрунтовне вивчення студентами основних етапів та різноманітних аспектів матеріальної культури українців Карпатського регіону, її історичних форм та здобутків, матеріальних цінностей, що творились українським народом. Вивчення запропонованого курсу збагатить студентів необхідними для сучасного фахівця загальнокультурними знаннями, забезпечить сприйняття цілісності культурного простору, сприятиме формуванню національної свідомості. Вивчення курсу в своїй основі джерел та історіографії, спрямований на пізнання та відродження традиційної культури, що налічує сотні років. Матимете змогу скласти найповніше уявлення про матеріальну культури нашого народу, її елементів – архітектури, шляхів сполучення, транспорту, одягу, кухні, що сягають тисячоліть. Матеріальні цінності предків – це гідне наслідування нинішнім поколінням. Суттєве значення для оволодіння курсом має практичне ознайомлення із особливостями української матеріальної культури, які зібрані в музеях, скансенах, картинних галереях, театральних виставах.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета – вивчення традицій кожного етнографічного району зокрема, Карпат під впливом особливих природно-географічних та соціально-економічних умов, дослідження збереженої автентичності, в тому числі й окремих рис староукраїнської культури. З другої половини ХХ ст. культура і побут населення Карпат піддавалася насильній русифікації. Починаючи з 90-х років минулого століття до цього процесу через засоби масової інформації та особисті контакти долучилися західноєвропейська та американська культури. Етнологи, культурологи, мовознавці з тривогою відмічають цю надмірну іновачіність, коли без будь-яких причин відкидаються цілі пласти традиційної культури як анахронізми, а їх місце займають блоки іноземних культур. З цієї точки зору, вивчення духовної культури населення Карпат дозволить не тільки зайвий раз звернути увагу на проблему збереженості власної ідентичності, а й сприятиме вихованню у студентів почуттів патріотизму і любові до рідного краю, його культурної спадщини.</p> <p>Завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • подати студентам системний виклад матеріалу курсу „Матеріальна культура населення Карпат”; • розкрити базові складові матеріальної культури бойків, гуцулів, лемків, покутян та опілян; • сприяти безпосередньому контакту студентів з традиційно-побутовою культурою і її носіями з метою всестороннього аналізу різних аспектів їхнього життя у світлі сучасних досягнень етнології. <p>У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен</p> <p>знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • основні закономірності розвитку матеріальної культури населення Карпат; • особливості архітектурних типів населення краю; • особливості традиційного одягу та кухні гуцулів, бойків, опілян та покутян; • сучасний стан вивчення матеріальної культури населення Карпат. 	

вміти:

- аналізувати джерела та праці видатних дослідників Прикарпаття;
- користуватися адміністративною картою України, позначати основні центри та територіальні межі проживання різних етнографічних груп;
- дати порівняльну характеристику матеріальної культури бойків, гуцулів, опілян, покутян та ін.;
- використовувати здобуті знання на практиці при створенні етнографічних краєзнавчих музеїв.

4. Результати навчання (компетентності)

У результаті вивчення курсу „Матеріальна культура українців Карпат” студент має набути таких

компетенцій:

- виявлення основних закономірностей розвитку матеріальної культури населення Карпат;
- з'ясування особливості формування поселень і жител населення Карпат;
- сутності та закономірностей розвитку традиційної архітектури гуцулів, бойків, опілян та покутян;
- вивчення особливостей традиційної їжі і одягу населення краю;
- дослідження сучасного стану матеріальної культури населення Карпат;
- знання основних методів етнології, ознайомлення із специфікою методики збору польових етнологічних матеріалів, яка охоплює спостереження, усне опитування, письмове опитування (анкетування), інтерв'ю;
- володіння методикою етнологічних досліджень, що охоплює методи аналізу: порівняльно-історичний, типологічний, комплексний, компонентний (системний), реконструктивний;
- виявлення основних факторів, етнічних, культурних, соціальних та політичних цінностей, що спричиняють окремий культурний і політичний процес, їх історичну ретроспективу;
- конкретне та предметне висвітлення суті питання чи проблеми під час викладання;
- пошук найбільш оптимальних та ефективних методів подачі інформації, фактологічних матеріалів відповідно до проблеми, що вивчається.

5. Організація навчання курсу**Обсяг курсу**

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	30
семінарські заняття / практичні / лабораторні	30
самостійна робота	120

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
VII	032 Історія та археологія	IV	вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Типологічна характеристика українських поселень і жител у Карпатському регіоні. Демографічна ситуація та її вплив на сільське розселення.	лекція	Копчак С., Мойсеєнко В., Романюк М. Етнічна структура та міграції населення Українського Прикарпаття:	4	-	Впродовж семестру

		статистико-демографічне дослідження. Львів, 1996. 187 с.			
Історико-етнографічна картина поселень українських Карпат. Форми і типи сільських поселень. Народне житло. Хата і господарські будівлі. Селянський двір.	лекція	Стельмах Г. Ю. Історичний розвиток сільських поселень на Україні: Історико-етнографічне дослідження. К.: Наукова думка, 1964. 240 с. Українське село: проблеми і перспективи / Л.О. Шепотько, І.В. Прокопа, Д.Ф. Крисанов та інші; За ред. Л.О. Шепотька. К., 1991. 240 с.	4	-	Впродовж семестру
Символіка поселення. Житло в духовному світі селянина. Проблема українських поселень у вітчизняній історіографії.	лекція	Стельмах Г. Ю. Поселення, садиба, будівлі // Українці: Історико-етнографічне дослідження. К., 1960.	4	-	Впродовж семестру
Сакральна архітектура українців. Поняття, сутність і генеза сакральної архітектури. Стан наукового дослідження сакральної архітектури.	лекція	Січинський В. Українська архітектура //Українська культура: Лекції за ред. Д. Антоновича. К., 1993.	2	-	Впродовж семестру
Історія розвитку сакральної архітектури в Україні. Сакральна архітектура Давньоруського періоду. Церковне будівництво в Україні в добу ренесансу і бароко (XV – XVIII ст.). Сакральна архітектура XIX – XX ст. в Україні. Сакральна цінність малих архітектурних релігійних форм.	лекція	Асєєв Ю. С. Архітектура Київської Русі. К., 1969. Асєєв Ю.С. Стили в архитектуре Украины. К., 1989. Січинський В. Українська архітектура //Українська культура: Лекції за ред. Д.	4	-	Впродовж семестру

		Антоновича. К., 1993.			
Пам'ятки оборонної архітектури України. Стан наукового дослідження замків і фортець України. Класифікація оборонних споруд України. Видатні пам'ятки фортифікаційного зодчества.	лекція	Нарис української культури.- Хмельницький, 1992.	2	-	Впродовж семестру
Традиційні транспортні засоби і шляхи сполучення в українців Карпатського регіону. Шляхи сполучення. Водний транспорт. Сухопутний транспорт.	лекція	Глушко М.С. Шляхи сполучення і транспортні засоби в Українських Карпатах другої половини XIX - поч. XX ст. К., 1993. 226 с. Глушко М. Генетичні витоки традиційного транспорту населення Східних Карпат // Народознавчі Зошити. 2000. № 1. С. 55.	2	-	Впродовж семестру
Традиційний одяг. Народне розуміння одягу, його функції та значення. Традиційне вбрання Українців Карпат. Традиційний одяг Північних районів України. Традиційне вбрання Центрально-Східної і Південної України.	лекція	Косміна Оксана Юліївна. Традиційне вбрання українців. К.: Балтія Друк, 2008- Том I; II. Український народний одяг XVII - початку XIX ст. в акварелях Ю. Глоговського/А Н УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклору і етнографії ім. М. Т. Рильського К.: Наук.думка, 1988. 268 с. Український костюм: надія на ренесанс. К.:Дніпро, 2005.- 317с.	4	-	Впродовж семестру

		Васіна Зінаїда. Український літопис вбрання: Науково- художні реконструкції: Книга-альбом. К.: Мистецтво, 2003. Т.1; II.			
Українська традиційна їжа. Історія української традиційної їжі. Витоки і традиції української кухні.	лекція	Українська народна кулінарія: Іст.-етногр. дослідження»Артюх Л.Ф. К., 1977. Українська стародавня кухня / Упоряд. Шпаковська Т. Л. К., 1993. С. 72-94.	2	-	Впродовж семестру
Традиційні промисли і ремесла. Особливості виникнення на теренах Українських Карпат. Солеварна і нафтова промисловість.	лекція	Культура і побут населення України. Київ: Либідь, 1991. 346 с.	2	-	Впродовж семестру
Традиційні сільські поселення українців Карпат. Типи і форми сільських поселень.	семінар	Боян-Гладка С. П. Предмети інтер'єру української традиційної хати в духовному світі українців Карпатського регіону // Галичина. Всеукраїнський і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. Івано-Франківськ, 2017. Ч. 28. С. 288–298.	4	1-10	Впродовж семінару
Типи народних жител. Двір і господарські будівлі: типи дворів, господарські будівлі двору.	семінар	Данилюк А.Г. Народна архітектура Бойківщини. Житлове будівництво. Львів: НВФ "Українські технології", 2004. 168 с. Стельмах Г.	4	1-10	Впродовж семінару

		Ю. Історичний розвиток сільських поселень на Україні: Історико-етнографічне дослідження. К.: Наукова думка, 1964. 240 с.			
Інтер'єр гуцульської, бойківської і лемківської хати. Оздоблення. Звичаї і вірування, пов'язані із спорудженням житла.	семінар	Боян-Гладка С. П. Предмети інтер'єру української традиційної хати в духовному світі українців Карпатського регіону // Галичина. Всеукраїнський і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. Івано-Франківськ, 2017. Ч. 28. С. 288–298.	2	1-5	Впродовж семінару
Наукове вивчення народної архітектури українців Карпат. Сакральна архітектура Гуцульщини. Сакральна архітектура Бойківщини.	семінар	Бойківщина: історико-етнографічне дослідження. К., 1983. Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження. К., 1987. Хоткевич Г. Гуцули й Гуцульщина. К., 1920. 32 с. Кайндль Р.Ф. Гуцули: їхнє життя, звичаї та народні перекази. Чернівці: «Молодий буковинець», 2003. 200 с. Шухевич В. Гуцульщина. В 5 частинах. Львів, 1908. Ч.5. Шекерик-	4	1-10	Впродовж семінару

		Доників П. Рік у віруваннях гуцулів. Вибрані твори. Верховина, 2009.			
Архітектурні пам'ятки Карпатського регіону. Фортеці та замки, ратуші та садиби на території Українських Карпат. Плани населених пунктів та архітектурних споруд. Видатні українські архітектори.	семінар	Прибега Л. В. Дерев'яні храми українських Карпат. К., 2007. Тарас Я. Сакральна дерев'яна архітектура: ілюстрований словник-довідник. Львів : Інститут народознавства НАН України, 2006. 584 с. Тарас Я. Сакральна дерев'яна архітектура України (X–XXI ст.) // Народознавчі зошити. 2015. №3.	4	1-10	Впродовж семінару
Традиційний транспорт українців Карпат. Санний і колісний транспорт у бойків, лемків, гуцулів.	семінар	Глушко М. Шляхи сполучення і традиційний транспорт Старосамбірщини // Народознавчі зошити. 2009. № 5-6. Глушко М. Типологія санного транспорту у сучасній етнологічній науці (На матеріалах дослідження транспортних засобів східних і західних слов'ян) // Етнічна культура українців. Львів,	2	1-5	Впродовж семінару

		2006. С. 115–132.			
Традиційне одяг українців Карпат. Натільний та поясний одяг. Плечовий одяг. Взуття. Головні убори чоловіків, жінок і дівчат. Символічне значення волосся. Прикраси та засоби гігієни.	семінар	Матейко Катерина Іванівна. Український народний одяг: Етнографічний словник; НАН України. Ін-т народознавства.- К.: Наук. думка, 1996. 194 с. Косміна Оксана Юліївна. Традиційне вбрання українців. К.: Балтія Друк, 2008- Том I; II.	2	1-5	Впродовж семінару
Традиційна кухня українців Карпат. Регіональні особливості харчування українців. Заготівля і виробництво продуктів харчування в селянському господарстві. Режим харчування в селянській сім'ї. Щоденна їжа та їх приготування. Рецепти. Святкові страви. Їжа в сімейних обрядах. Рецепти. Сучасне повсякденне харчування. Їжа в сучасних святах і обрядах. Рецепти.	семінар	Гонтар Т. О. Народне харчування українців Карпат. К., 1979. 127 с. Артюх Л. Українська народна кулінарія. К., 1977.	4	1-10	Впродовж семінару
Традиційні промисли і ремесла українців Карпатського регіону. Деревообробні промисли. Обробка шкіри. Ковальство. Обробка металів. Бджільництво і рільництво.	семінар	Альбом листівок "Художні промисли України. Прикарпаття". К.: Мистецтво, 1982. 132 с. Будзак А. Ф Різьба по дереву в західних областях України. Київ. Видавництво АН УРСР, 1960. 106 с. Культура і побут населення України. Київ: Либідь, 1991. 346 с.	4	1-10	Впродовж семінару
Вступ. Матеріальна	СР	Копчак С.,	10	1-10	Впродовж

культура українців: методологія, джерела та історіографія		Мойсеєнко В., Романюк М. Етнічна структура та міграції населення Українського Прикарпаття: статистико-демографічне дослідження. Львів, 1996. 187 с.			семінару
Етнографічне районування Карпатського регіону.	СР	Історико-етнографічні райони України: навч. посіб / С.А. Макарчук; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів : Вид-во ЛНУ, 2012. 352 с.	20	1-10	Впродовж семінару
Традиційні поселення українців Карпат: система, типи і види	СР	Стельмах Г. Ю. Історичний розвиток сільських поселень на Україні: Історико-етнографічне дослідження. К.: Наукова думка, 1964. 240 с.	10	1-10	Впродовж семінару
Традиційні житла українців Карпат: особливості будівництва, типи, види житла, значення та символіка.	СР	Боян-Гладка С. П. Предмети інтер'єру української традиційної хати в духовному світі українців Карпатського регіону // Галичина. Всеукраїнський і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. Івано-Франківськ, 2017. Ч. 28. С. 288–298.	10	1-12	Впродовж семінару
Традиційні шляхи сполучення українців Карпат: річковий і	СР	Глушко М.С. Шляхи сполучення і	10	1-10	Впродовж семінару

сухопутний		транспортні засоби в Українських Карпатах другої половини XIX - поч. XX ст. К., 1993. 226 с.			
Традиційний транспорт українців Карпат: колісний, санний.	СР	Глушко М. Типологія санного транспорту у сучасній етнологічній науці (На матеріалах дослідження транспортних засобів східних і західних слов'ян) // Етнічна культура українців. Львів, 2006. С. 115–132.	10	1-10	Впродовж семінару
Сакральна та оборонна архітектура українців Карпатського регіону: церкви, монастирі, фортеці та замки	СР	Січинський В. Українська архітектура //Українська культура: Лекції за ред. Д. Антоновича. К., 1993.	20	1-10	Впродовж семінару
Традиційний одяг українців Карпатського регіону	СР	Косміна Оксана Юліївна. Традиційне вбрання українців. К.: Балтія Друк, 2008. Том I; II.	10	1-10	Впродовж семінару
Традиційна кухня українців Карпатського регіону	СР	Артюх Л. Українська народна кулінарія. К., 1977.	10	1-10	Впродовж семінару
Традиційні промисли і ремесла українців Карпат	СР	Культура і побут населення України. Київ: Либідь, 1991. 346 с.	10	1-10	Впродовж семінару

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Поточне оцінювання студентів відбувається за 5-бальною шкалою у випадку усних виступів на семінарських заняттях із подальшим накопиченням балів задля допуску до складання іспиту. Найменшою для допуску може бути кількість балів 25, найбільшою – 50. У такий спосіб оцінюються усі різновиди
-----------------------------------	---

	індивідуальної та самостійної роботи, яка може також оцінюватися за 10-бальною шкалою, в залежності від рівня складності завдань
Вимоги до письмової роботи	Письмова робота оцінюється за 10-бальною шкалою. До письмових робіт відносяться також будь-які інші види не аудиторної роботи, котрі передбачають написання самостійного авторського твору. У такому випадку вони оцінюються за 5-бальною шкалою
Семінарські заняття	Виступи на семінарських заняттях оцінюються за 5-бальною шкалою. Активна всестороння участь на занятті може оцінюватися у один додатковий бал
Умови допуску до підсумкового контролю	Допуск до підсумкового контролю передбачений за умов відсутності жодної заборгованості за лекційні і семінарські заняття та наявності не менше 25 балів, зароблених у різний спосіб під час практичних занять. Заборгованість ліквідується у часі консультативних годин викладача, відповідно до встановленого з ним графіка та форм відпрацювання, які носять індивідуальний для кожного студента характер

7. Політика курсу

Для успішного проходження курсу та складання контрольних заходів необхідним є вивчення навчального матеріалу за кожною темою. Специфіка курсу здебільшого передбачає оволодіння основним понятійним апаратом в галузі матеріальної культури українців Карпат. Кожен студент повинен ознайомитися і дотримуватись Положенню про академічну доброчесність Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Статуту і Правил внутрішнього розпорядку Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Зокрема, для успішного засвоєння навчального матеріалу студент зобов'язаний:

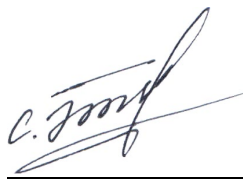
- не запізнюватися на заняття;
- не пропускати заняття, а в разі хвороби надати довідку;
- самостійно вивчити матеріал пропущеного заняття;
- конструктивно підтримувати зворотній зв'язок на всіх заняттях;
- брати активну участь у навчальному процесі;
- своєчасно і акуратно виконувати завдання для самостійної роботи;
- відключити мобільний телефон під час занять;
- бути терпимим і доброзичливим до однокурсників та викладачів;
- участь у контрольних заходах (поточний контроль, модульний контроль, контроль самостійної роботи; підсумковий контроль);
- будь-яке копіювання або відтворення результатів чужої праці, якщо тільки робота не має груповий формат, використання завантажених з Інтернету матеріалів кваліфікується як порушення норм і правил академічної доброчесності та передбачає притягнення винного до відповідальності, у порядку, визначеному чинним законодавством та Положенням про академічну доброчесність Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

8. Рекомендована література

1. Артюх Л. Українська народна кулінарія. К., 1977.
2. Асеев Ю. С. Архітектура Київської Русі. К., 1969.
3. Асеев Ю.С. Стили в архитектуре Украины. К.. 1989.
4. Бойківщина: історико-етнографічне дослідження. К., 1983.
5. Боян-Гладка С. П. Предмети інтер'єру української традиційної хати в духовному світі українців Карпатського регіону // Галичина. Всеукраїнський і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. Івано-Франківськ, 2017. Ч. 28. С. 288–298.
6. Будзак А. Ф Різьба по дереву в західних областях України. Київ. Видавництво АН УРСР, 1960. 106 с.
7. Гонтар Т. О. Народне харчування українців Карпат. К., 1979. 127 с.
8. Глушко М. Шляхи сполучення і традиційний транспорт Старосамбірщини // Народознавчі зошити. 2009. № 5-6.
9. Глушко М. Типологія санного транспорту у сучасній етнологічній науці (На матеріалах

- дослідження транспортних засобів східних і західних слов'ян) // Етнічна культура українців. Львів, 2006. С. 115–132.
10. Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження. К., 1987.
 11. Данилюк А.Г. Народна архітектура Бойківщини. Житлове будівництво. Львів: НВФ "Українські технології", 2004. 168 с.
 12. Кайндль Р.Ф. Гуцули: їхнє життя, звичаї та народні перекази. Чернівці: «Молодий буковинець», 2003. 200 с.
 13. Косміна Оксана Юліївна. Традиційне вбрання українців. К.: Балтія Друк, 2008- Том I; II.
 14. Копчак С., Мойсеєнко В., Романюк М. Етнічна структура та міграції населення Українського Прикарпаття: статистико-демографічне дослідження.
 15. Культура і побут населення України. Київ: Либідь, 1991. 346 с.
 16. Матейко Катерина Іванівна. Український народний одяг: Етнографічний словник; НАН України. Ін-т народознавства.-К.: Наук. думка, 1996. 194 с.
 17. Прибега Л. В. Дерев'яні храми українських Карпат. К., 2007.
 18. Стельмах Г. Ю. Історичний розвиток сільських поселень на Україні: Історико-етнографічне дослідження. К.: Наукова думка, 1964. 240 с.
 19. Українське село: проблеми і перспективи / Л.О. Шепотько, І.В. Прокопа, Д.Ф. Крисанов та інші; За ред. Л.О. Шепотька. К., 1991. 240 с.
 20. Стельмах Г. Ю. Поселення, садиба, будівлі // Українці: Історико-етнографічне дослідження. К., 1960.
 21. Січинський В. Українська архітектура //Українська культура: Лекції за ред. Д. Антоновича. К., 1993.
 22. Тарас Я. Сакральна дерев'яна архітектура: ілюстрований словник-довідник. Львів : Інститут народознавства НАН України, 2006. 584 с.
 23. Тарас Я. Сакральна дерев'яна архітектура України (X–XXI ст.) // Народознавчі зошити. 2015. №3.
 24. Хоткевич Г. Гуцули й Гуцульщина. К., 1920. 32 с.
 25. Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів. Вибрані твори. Верховина, 2009. Будзак А. Ф Різьба по дереву в західних областях України. Київ. Видавництво АН УРСР, 1960. 106 с.
 26. Шухевич В. Гуцульщина. В 5 частинах. Львів, 1908. Ч.5.

Викладач

Боян-Гладка С.П.